

## METODER för lokal samverkan i arbetet med öppna drogscenter

### MÅL

Antalet öppna drogscenter i Stockholms län minskar genom samverkan



ÖPPNA  
DROGSCENER

## Innehåll

|                                                            |    |
|------------------------------------------------------------|----|
| Bakgrund                                                   | 3  |
| Rollfördelning i det regionala arbetet mot öppna drogsener | 4  |
| Öppna drogsener – definition och symptom                   | 6  |
| Påverkan på platsen                                        | 7  |
| Platsen som utgångspunkt                                   | 8  |
| Lägesbild                                                  | 9  |
| Analys/Orsaksanalys                                        | 10 |
| Situationella insatser och metoder                         | 11 |
| Sociala insatser och metoder                               | 12 |
| Sekretessbrytande bestämmelser                             | 13 |
| Exempel från Stockholm                                     | 14 |

# ÖPPNA DROGSCENER

# Bakgrund

Denna folder är en kort version av ett metodstöd som finns att ta del av digitalt på [www.oppnadrogscener.se](http://www.oppnadrogscener.se).

**Sedan 2017 har** ett arbete pågått kring problematiken med öppna drogscener (ÖDS) i Stockholms län. Polisen började då att genomföra forskning på samt kartlägga antalet öppna drogscener i länet.

**I slutet av 2021** bildades en regional strategisk styrgrupp kring brottsförebyggande arbete och frågor om alkohol, narkotika, doping, tobak och spel om pengar, (ANDTS) på initiativ av landshövdingen i Stockholms län. Syftet var att besluta om gemensamma prioriteringar och skapa förutsättningar för samordning av länets resurser för att uppnå ökad trygghet, minskad brottslighet och minskade hälsoeffekter/skadeverkningar av ANDTS.

## Uppföljning och utvärdering av regional samverkan mot öppna drogscener

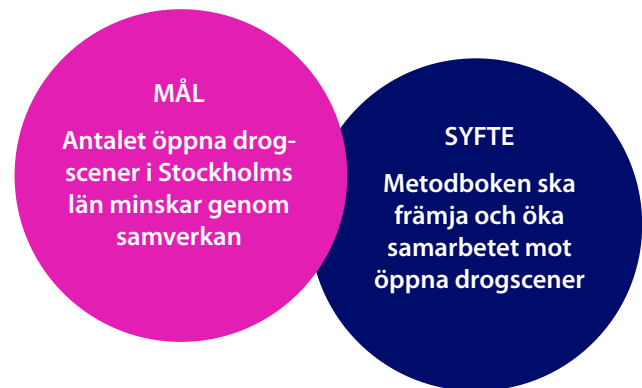
Region Stockholm ansvarar för kontinuerlig och slutlig uppföljning av det regionala arbetet mot öppna drogscener fram till 2027. Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem (STAD) är en enhet inom Centrum för psykiatriforskning och har i uppdrag att genomföra uppdraget.

## Målgrupper som metodstödet riktar sig till

**Metodstödet som översiktligt** beskrivs i denna folder riktar sig till en bred målgrupp av yrkesverksamma. Syftet är att sprida kunskap till aktörer som både påverkas av en ÖDS och som kan vara delaktiga i arbetet för att öka tryggheten och minska brottsligheten på öppna drogscener.

## Definition av en öppen drogscen

**En öppen drogscen** är en geografisk, bestående plats där bruk och försäljning av narkotika sker offentligt och uppfattas som problematisk av myndigheter eller allmänheten.



# Rollfördelning i det regionala arbetet mot öppna drogsener

Arbetet för regional samverkan mot öppna drogsener koordineras genom Samverkan Stockholmsregionens (SSR) kansli. SSR är en samverkansplattform mellan samhällsaktörer i Stockholms län som tillsammans arbetar för en trygg, säker och störningsfri region.

Här beskriver vi översiktligt vilken roll de olika myndigheterna i Stockholms län har i det regionala arbetet.

## Länsstyrelsen

- ✓ Ansvarar för regional samordning av frågor om alkohol, narkotika, doping, tobak och spel om pengar (ANDTS) och brottsförebyggande frågor i länet.
- ✓ Stödjer kommunerna i deras förebyggande ANDTS- och brottsförebyggande arbete.

## Polismyndigheten

- ✓ Ska aktivt jobba mot den öppna narkotikahandeln genom att riktade aktiviteter sker mot platser och personer som är aktuella i sammanhanget, till exempel ingripa mot narkotikabrott och slussa till vård genom MUMIN.
- ✓ Ska tillsammans med andra aktörer jobba brottsförebyggande och mot nyrekrytering till den aktuella miljön, exempelvis genom orosanmälningar.

## Kommunerna

- ✓ Kommunen har ett ansvar att främja förut-sättningarna för goda levnadsförhållanden och från 1 juli 2023 även ett brottsförebyggande ansvar. Skola, ungdomsmottagning och fritidsverksamheter med flera ska arbeta för tidig upptäckt av barn och unga i riskzon för substansbruk, kriminalitet eller annat norm-brytande beteende.
- ✓ Kommunen ska genom uppsökande verksamhet upplysa om möjlighet till stöd från socialtjänsten och erbjuda grupper och enskilda sin hjälp. En del av det uppsökande arbetet sker genom fältassistenter som arbetar både ute i riskmiljöer och digitalt på internetsidor.
- ✓ Kommunen samordnar arbetet lokalt kring den öppna drogsenen och ansvarar för en stor del av de offentliga miljöerna.

## Region Stockholm – Hälso- och sjukvårdsförvaltningen

- ✓ Ansvarar för stöd, vård och behandling.
- ✓ Metodutveckling och forskning inom ANDT-området.

## Region Stockholm – Trafikförvaltningen

- ✓ Samverkan med Trygghetscentralen och SL:s Trygghetsresurser, dels lägesbildsdelning och statistik från inrapporterade händelser i kollektivtrafiken, dels resursförstärkning och operativa insatser med trygghetsresurser och trafikpersonal.
- ✓ Förändringar och förvaltning av stations- och hållplatsmiljö.

## Kriminalvården

- ✓ Reducerar antalet individer som påverkar platser som exempelvis öppna drogsccener negativt genom ökad kontroll och genom att undvika frivårdspåföljd för kriminella individer som kan förväntas ha en negativ påverkan på lokalsamhället. För individer som står under övervakning kan Kriminalvården besluta om föreskrift om att individen ej får vistas inom ett specifikt område, till exempel en konstaterad öppen drogscen.

## Tullverket

- ✓ Tullverket ska övervaka och kontrollera trafiken till och från utlandet så att bestämmelser om in- och utförsel av varor följs. I den kontrollerande verksamheten ska narkotika ges högsta prioritet. Beslag av narkotika ska bidra till att minska tillgången till narkotika i Sverige.
- ✓ Tullverkets narkotikabekämpning ska främst inriktas mot organiserad och storskalig brottslighet.



# Öppna drogsener – definition och symptom

## Symptom på en ÖDS

- ✓ Platsen genererar obehag/olägenhet för allmänheten.
- ✓ Platsen uppfattas som otrygg.
- ✓ Platsen är en hot spot, en plats med hög koncentration av brott.
- ✓ Platsen attraherar nya brukare och andra utsatta grupper.
- ✓ Unga avråds från att vistas på platsen.
- ✓ Allmänheten undviker platsen.
- ✓ Platsen är en informell zon av tolerans för avvikande beteende.

”

## Definition av en öppen drogsen

En öppen drogsen är en geografisk, bestående plats där bruk och försäljning av narkotika sker offentligt och uppfattas som problematisk av myndigheter eller allmänheten



## Påverkan på platsen

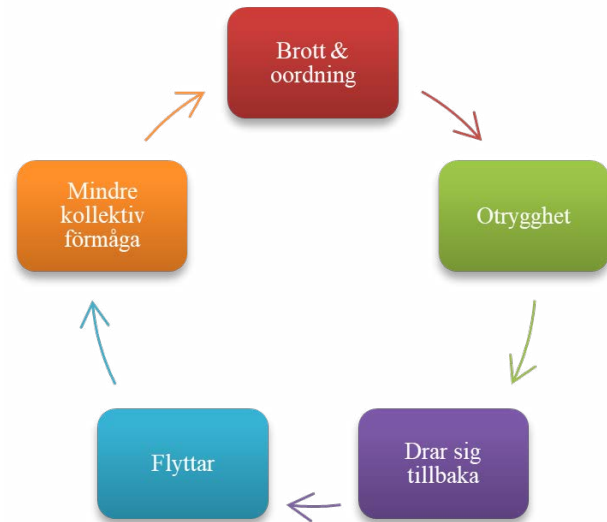
**Enligt forskning** är det ett fåtal individer och platser som står för merparten av alla brott, vilket benämns som "the power few" och "the law of crime concentration". När individer och platser dessutom sammanfaller finns all anledning att prioritera dessa platser för arbete i samverkan och med närvaro av olika aktörer.

**Koncentrationen av brott** kan påverka den upplevda tryggheten. Brottskoncentrationen är hög på dessa platser, vilket medför att arbete mot platserna inte bara ökar upptäckten av och antalet narkotikabrott utan även andra brott.

**Vid en ÖDS finns** det en koncentration av våldsbrott, som beror på olika saker. Ett grundläggande problem är att inblandade personer inte kontakter polisen vid konflikter utan använder våld och hot för att upprätthålla ordning.

**Öppen narkotikaförsäljning** kan i sig skicka signaler att samhället inte har någon kontroll över platsen vilket kan öka otryggheten. Öppen narkotikahandel tenderar att ske i områden där otryggheten är hög och där det ibland dessutom kan finnas risk för dödligt skjutvapenvåld. Otryggheten kan leda till en ovilja att delta i ordningshållande hos dem som bor och passerar området vilket resulterar i lägre kollektiv förmåga.

**Med kollektiv förmåga** menas den sociala process som byggs av tillit och sammanhållning, som utmynnar i benägenhet att utöva informell kontroll och ingripa, när



saker som inte är önskvärt för allmänhetens bästa sker. Låg kollektiv förmåga leder således till låg benägenhet att avbryta oönskade beteenden. Låg kollektiv förmåga gör det vidare möjligt för kriminaliteten att ta mer plats. Otryggheten kan även leda till att resursstarka personer flyttar ifrån områdena. Denna negativa sociala utveckling finns i flera områden i Sverige.

### ÖDS är strategiskt förlagda, medvetet eller omedvetet och kännetecknas av att de är platser

- ✓ För uppvisning och marknadsföring av makt/ narkotika.
- ✓ Som upplevs som trygga för gänget, minskar risker och ger visst skydd.
- ✓ Som är fysiskt bekväma för missbrukare och säljare, till exempel om det finns en bänk, värme i porten, är nära Systembolaget, vårdinstans, gemenskap eller nära hem.



## Platsen som utgångspunkt

ÖDS kan se olika ut beroende på om de finns i förorts-, city- eller utsatta områden. Förutom detta är alla platser unika utifrån hur de fysiskt är utformade och kan variera mellan exempelvis parker, stationsområden, bostadsområden eller torgtor. Därför är det viktigt att titta på platsen och utgå från de lokala förutsättningarna. Åtgärder som kan fungera i en park eller på en öppen torgyta kan i ett bostadsområde bidra till ytterligare negativa effekter och tvärtom.

1. Ta fram en tydlig gemensam lägesbild, definiera tydliga roller och ansvarsfördelning mellan berörda aktörer, samt skapa en förståelse för att arbetet behöver ske under lång tid.
2. Införskaffa kunskap om ÖDS. Kartlägg och analysera situationen på platsen, skapa ett underlag för val av insatser och hur uppföljning ska ske.
3. Välj insatser som baseras dels på den lokala kartläggningen och analysen dels på kunskap om effektiva metoder.
4. Gör arbetet tillsammans! Allt i detta avsnitt bygger på att vi samarbetar och bjuder in flera aktörer i förändringsarbetet.



### SARA-modellen

**SARA-modellen** är en modell för att arbeta med problemorienterat polisarbete utifrån fyra steg; Scanning, Analysis, Response och Assessment. SARA-modellen kan användas för att systematisera det gemensamma arbetet avseende kartläggning, analys, åtgärder och utvärdering.

- Kartlägga problembilden och identifiera ett specifikt (noggrant definierat), återkommande problem.
- Analysera problemet för att få en bild av orsakerna.

Inventera vilka metoder som kan tillämpas och besluta om genomförande av åtgärder.

Följ upp och utvärdera arbetssätt och effekter såväl under som efter genomförandet.





# Lägesbild

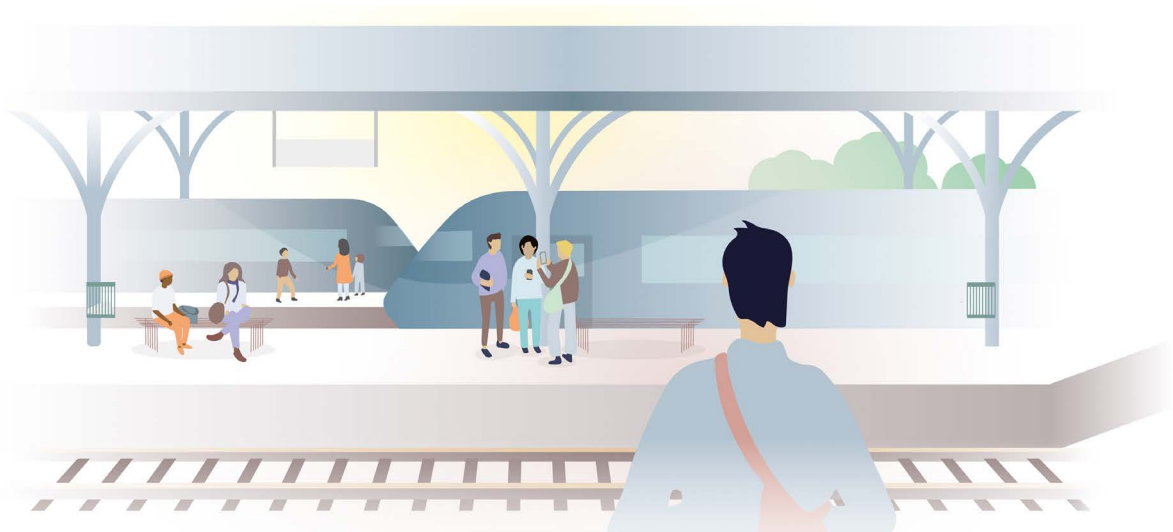
Det är viktigt att sammanställa vilka typer av händelser som skapar otrygghet och vilka brott som sker. Samt när och i vilken del av området.

## När lägesbilden är färdig bör den besvara följande frågeställningar

- Vad? Vilka problembilder finns?
- Var? På vilka exakta platser sker brotten/otrygghetsskapande händelser?
- När? Vilken tid på dygnet sker avvikelserna?
- Vilka drabbas av brotten och de otrygghetsskapande händelserna? Vilka är brottsutsatta?
- Finns det några hotspots? Någon avgränsad yta inom ÖDS som är särskilt utsatt?

## Områden att beröra i lägesbilden

- ✓ Beskrivning av den fysiska platsen
- ✓ Beskrivning av hur platsen används
- ✓ Statistik
- ✓ Intervjuer
- ✓ Kartläggning över narkotikahandling



## Analys/Orsaksanalys

Innan beslut om åtgärder tas bör analyser och orsaksanalyser genomföras med utgångspunkt i kartläggningen. En väl genomförd analys skapar bättre förutsättningar för att sätta in rätt riktade åtgärder.

För att komma på djupet med orsaksanalysen och rikta insatser rätt rekommenderas att det görs fler orsaksanalyser. Exempelvis en för ett specifikt trapphus, en för parken och en för vänthallen vid bussterminalen och så vidare. På detta sätt skapas avgränsade åtgärds/aktivitetslistor som är lättare att greppa och ta sig an.

### Analysen delas upp i huvudområdena

- ✓ Platsen
- ✓ Gärningspersonerna på gruppnivå
- ✓ Brottsoffer på gruppnivå
- ✓ Övrigt



## Situationella insatser och metoder

**Situationell brottsprevention** handlar om att vidta åtgärder kopplade till platsen eller situationen för att förebygga att brott sker. Åtgärder kan exempelvis vara kamerabevakning, säkerställa en variation av funktioner på platsen, rätt belysning, klottersanering och annat som signalerar att platsen är omhändertagen.

**Det handlar också** om att säkerställa att det finns närvaro på platsen. Närvaron kan bestå av allt från nattvandrare, uppsökande socialsekreterare, föreningar som ordnar aktiviteter i en park, ordningsvakter, fältassistenter, poliser och så vidare.

### Exempel på insatser och metoder

- Strategiskt individfokus
- Kontroll av personer i trafiken
- Sök med narkotikahundar
- Samverkan mot alkohol och droger i trafiken
- Trygga trappan
- Trygghetsbesiktningar
- Krogar mot knark
- Informera allmänheten och näringslivet
- Tips från allmänheten och näringslivet
- Personal som hanterar brev och paket får bryta sekretessen
- Platsaktivering
- Kontrollerad förflyttning
- Förebygga brott genom arkitektur och stadsplanering
- Öka närvaron på platsen
- 15-minutersmetoden





## Sociala insatser och metoder

Social brottsprevention inriktas mot individens benägenhet att begå brott. Den sociala brottspreventionen står för alla brottspreventiva åtgärder som utgår från brottslighetens sociala orsaker. Det innebär att minska motivationen att begå brott exempelvis genom att:

- Skyndsamma och samordnade insatser riktas till barn och unga som bedöms vara i riskzonen för att hamna i kriminalitet.
- Den som vill lämna ett liv i kriminalitet ges nödvändigt stöd.
- Risken för att den som har begått brott återfaller i ny brottslighet efter avtjänat straff ska minska.

Det handlar dels om tidiga förebyggande insatser för barn och unga som riskerar att hamna i kriminalitet, dels om insatser som syftar till att minska återfall i brott.

### Exempel på insatser och metoder

- ✓ Tidiga insatser för barn och unga som riskerar att hamna i kriminalitet
- ✓ Råd till föräldrar
- ✓ Föräldraskapsstöd
- ✓ Örossamtal
- ✓ Anmälningmöten efter orosanmälan
- ✓ MUMIN
- ✓ Brottsförebyggande samverkan, SIG och SSPF
- ✓ Fokuslistor
- ✓ Avhopparverksamhet
- ✓ Kriminalvårdens åtaganden



## Sekretessbrytande bestämmelser

### I Brottsförebyggande rådets rapport

"Informationsdelning mellan socialtjänst och polis, i brottsförebyggande arbete med barn och unga från 2021" bekräftar många aktörer att de upplever att sekretessen genomgående utgör ett hinder för informationsdelning i det brottsförebyggande arbetet.

**Rapporten visar en** mångfasetterad bild och visar på kunskapsbrist, osäkerhet och olika tolkningar kring befintlig lagstiftning. Otydligheten leder till att det delas både för mycket och för lite information, i såväl strategiska som operativa sammanhang. I många fall leder en osäkerhet till att information inte delas mellan myndigheter genom att man "tar det säkra före det osäkra".

**När aktörer har** svårt att tolka lagen är risken att de bryter mot sekretessen. Många är också rädda för att göra fel på grund av det personliga ansvar som följer av straffbestämmelsen om brott mot tystnadsplikten. Det faktum att handläggare däremot sällan riskerar något ansvar om de inte lämnar ut information, bidrar till att de inte utnyttjar de sekretessbrytande bestämmelserna i den utsträckning som det är möjligt.

Källa: Informationsdelning mellan socialtjänst och polis  
Brottsförebyggande rådet (bra.se).

**Varje aktör ska** förhålla sig till rådande sekretesslagstiftning. De ska också ha god kännedom om sekretessbrytande bestämmelser som kan vara ett stöd i arbetet på ÖDS.

**Socialförvaltningen i** Stockholms stad tog 2021 fram en sekretesshandbok. Den utgår från hur samverkan är möjlig mellan socialtjänst och polis, och andra relevanta myndigheter utifrån nuvarande regler för sekretessen.

På [www.oppnadrogscener.se](http://www.oppnadrogscener.se) kan du läsa om sekretessbrytande bestämmelser som kan vara tillämpliga vid arbetet mot öppna drogscener.

”  
Geografiskt riktade  
problemorienterade  
insatser som involverar  
samverkan mellan polis, kommun  
och civilsamhälle är mer  
effektivt än en generell  
narkotikabekämpning  
över en större  
geografisk yta

## Exempel från Stockholm

### **Goda exempel från arbetet i Stockholms län**

**Många aktörer i länet** arbetar för att stoppa de öppna drogscenerna. På webbplatsen [www.oppnadrogscener.se](http://www.oppnadrogscener.se) beskriver vi framgångsfaktorer, utmaningar och metoder som används för att allmänheten ska känna sig trygg i närmiljön.

**Du kan ta del av** goda exempel på arbete som redan bedrivs lokalt i Stockholms län. Vår förhoppning är att du ska få inspiration och lära dig mer i arbetet att motverka öppna drogscener.

### **UTGIVEN 2023**

Polisregion Stockholm, Polismyndigheten

### **KONTAKT**

Samverkan Stockholmsregionens funktionsbrevlåda [ssr.stockholm@lansstyrelsen.se](mailto:ssr.stockholm@lansstyrelsen.se)





POLIS

112

POLIS  
NARKOTIKA  
SÖK



## **SAMVERKAN** STOCKHOLMSREGIONEN

Regional samverkan mot öppna drogsener i Stockholms län. Gemensam kraftsamling mellan länets alla 26 kommuner, Region Stockholm, Polismyndigheten, Länsstyrelsen, Kriminalvården och Tullverket. Arbetet koordineras genom Samverkan Stockholmsregionens kansli.

Samverkans Stockholmsregionen (SSR) är en etablerad samverkan mellan ett fyrtiotal samhällsaktörer i Stockholmsregionen som tillsammans har ansvar för att hantera störningar och krissituationer i Stockholms län.

# ÖPPNA DROGSCENER